

Mylla, minne och marginaler

En analys av kulturdriven tillväxt i norra Sverige

Sammanfattning

Detta PM tar sig an förutsättningarna för kulturdriven tillväxt i norra Sverige utifrån Richard Florida klassiska teori om den kreativa klassen. Men då det är svårt att direktöversätta Austin till Ånge skruvar vi om teorin: vi tittar inte på kreativa individer, utan på kreativa branscher - och inte på var lattefolket bor, utan på om näringslivet faktiskt kan föda något nytt.

Verktyget kallas RD och mäter om platsen har strukturell potential att få kreativitet att slå rot, vilket i sin tur testas mot faktisk närvaro av kulturella och kreativa näringar (KKN). Och ja, modellen funkar, men bara där det redan finns mylla, minnen och ett visst mått av marginaler.

Bang for the buck

FYRA AVGÖRANDE FAKTORER FÖR MAXIMAL UTDELNING AV SATSNINGAR PÅ KULTURELLA OCH KREATIVA NÄRINGAR I NORRA SVERIGE

→ Strukturell närhet

- Satsningen ska vara besläktad med platsens näringsstruktur. Alltså inget helt frikopplat från det man redan gör, utan relaterat till platsens befintliga kunskapsbas.

→ Kritisk massa

- En systemliknande bas av aktiva personer/företag/föreninga är en grundförutsättning. Det betyder att enskilda eldsjälar inte räcker, det behövs ett kunskapskluster.

→ Historiskt fotfäste

- Utvecklingspotential regleras av relaterbar kompetens - vars lokalisering inte är jämnt fördelad i geografin. Det innebär att relaterbar ackumulerad kunskap är central. Dvs platsbaserad kunskap som byggts upp över tid och på forskarspråk brukar benämnas som *stigberoende* eller *path dependence*.

→ Systemintegration

- Satsningen bör integreras i platsens övriga system: utbildning, näringsliv, offentlig sektor. Alltså som del av samhällsbygget, inte bara kulturfika/fluff på ytan i väntan på nästa projekt-peng.

Inledning

Geografen Richard Floridas bok om “den kreativa klassen” (2002) blev en akademisk kioskvältare med betydande policypåverkan och med budskapet att tillväxt, det drivs av kreativt folk. De dras till det urbana och sätter pris på platser präglade av tolerans och öppenhet. Lite förenklat kan man säga att regionalpolitiken därefter handlade om att försöka likna ideal platser som Austin och Boston.

I takt med att ideerna omsattes i regionalpolitik, uppstod också behovet av att översätta “kreativitet” till något mer konkret. Ett sätt blev att fokusera på kreativa branscher, istället för individer, vilket förklarar varför vi idag talar om **kulturella och kreativa näringar (KKN)**.

KKN är alltså en sektorisering av den kreativa klassen men handlar i grund och botten om samma sak: antagandet att kultur har en kreativ potential att driva regional tillväxt, genom skapande av nya uttryck, idéer, upplevelser, produkter och tjänster.

Sambandet mellan KKN och tillväxt är inget självklart antagande även om det verkar fungera för Umeå. Och Skellefteås satsningar på kulturella faciliteter, arkitektur, utställningar, spelutveckling etc. har av kommunen beskrivits som en grundförutsättning för tillväxt.

Det faktum att Region Västerbotten pekar ut KKN som ett fokusområde i sin strategi för **smart specialisering (S3)** säger en hel del om de regionala förväntningarna. Åtminstone om Region Västerbotten gjorde sin bedömning i linje med Tillväxtverkets beskrivning av S3-inriktning som en: *"..kraftsamling för innovation och hållbar tillväxt inom det område där det finns störst potential"*.

Störst potential betyder inte *gör samma sak som det ni redan gör bäst*, utan det handlar om att göra något nytt där den stora potentialen möjliggörs genom att det nya bygger på det befintlig. Alltså en sorts evolution av den platsbundna kompetensen.

Hur bedöms då tillväxtpotential inom KKN?

Ett sätt är genom analysverktyget **relaterad diversifiering (RD)**. RD visar hur branscher hänger ihop på en avgränsad arbetsmarknad och mäter sannolikheten för att nya idéer ska växa fram och slå rot, utifrån näringsstruktur. RD kan därför användas i S3-processen, för bedömning av "område där det finns störst potential", utifrån var platsen faktiskt befinner sig, vilket sannolikt också är förklaringen i Region Västerbotten.

Hur bedöms då tillväxtpotential inom KKN?

Ett sätt är genom analysverktyget **relaterad diversifiering (RD)**. RD visar hur branscher hänger ihop på en avgränsad arbetsmarknad och mäter sannolikheten för att nya idéer ska växa fram och slå rot, utifrån näringsstruktur. RD kan därför användas i S3-processen, för bedömning av "område där det finns störst potential", utifrån var platsen faktiskt befinner sig, vilket sannolikt också är förklaringen i Region Västerbotten.

Syfte och frågeställning

Syftet är att bedöma förutsättningarna för kulturdriven tillväxt i Sveriges 4 norra län och 44 kommuner. **Målet** är att empiriskt besvara frågan om var i geografin de strukturella förutsättningarna för kulturdriven tillväxt faktiskt finns, var det saknas och varför. Men också huruvida RD är tändvätskan som får KKN-gnistan att ta sig.

Att tolka Floridas budskap och sedan omsätta det i praktiken är särskilt utmanande från en perifer kontext. Utgångspunkten i det urbana, där folk rör sig i kreativa innovationsytter och det är socialt accepterat att jobba med performancekonst, kommer med en urban måttstock och norm. Spelplanen för regional utveckling är inte gjord för norra Sverige och dessutom har hans tes om den kreativa klassens hunnit bli både gammal och kritiserad.

Därför känns det rimligt att i **metoden** är att skruva på Floridas idé genom att ersätta *den kreativa klassen* (som indikator för kulturdriven tillväxt) med *kulturella och kreativa näringar* (KKN). Vi ersätter också Floridas idé om *öppenhet och tolerans* (som förklaringsmodell för vad som lockar kreativ talang) mot idén om *branschblandning*: det vi mäter med **relaterad diversifiering (RD)**. Vi undersöker därefter huruvida branschens sammansättning på lokala arbetsmarknader (alltså RD) förklarar kulturdriven tillväxt (dvs. KKN-utveckling) i norra Sverige. **Mervärde?** Finns det ett inneboende tillväxtsyfte i det kulturella finns ett ekonomiskt incitament för ett sorterandet mellan fluff och faktisk förmåga.

Frågor

Den övergripande frågan vi ställer oss är: **Funkar kulturdriven tillväxt i norra Sverige?** Frågan bryts ned i tre underliggande frågor för ökad förståelse.

- **F1:** Har kommuner med hög RD, kritisk massa och tidigare KKN-tillväxt också hög faktisk närvaro av KKN i dag?
- **F2:** Räcker det med hög strukturell närhet (RD) för att KKN ska realiseras i perifera kommuner i norra Sverige, eller krävs ytterligare villkor.
- **F3:** Hur påverkar tidigare eller existerande kulturell närvaro realiseringen av strukturell potential (RD) till faktisk KKN-effekt i norra Sveriges kommuner?

Metod och data

Indexet **RD-RAMPEN:KKN** beräknades för samtliga 44 kommuner i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland.

Målet med indexet är att fånga i vilken utsträckning en kommun har strukturell potential att utveckla kulturella och kreativa näringar (KKN), givet sin näringslivsstruktur och historiska profil. Indexet kombinerar fyra komponenter som var och en z-transformeras och vägs samman enligt följande formel:

$$\text{RD-RAMPEN:KKN}_i = 0.3 \cdot z(\text{RD}_i) + 0.3 \cdot z(\text{SYSS}_i) + 0.2 \cdot z(\text{FÖRETAG}_i) + 0.2 \cdot z(\text{TILLVÄXT}_i)$$

Indikator	Typ	Data	Vikt
Relaterad diversifiering (RD)	Strukturpotential	Opportunity Spaces Sweden (OSS)	30%
Sysselsättning inom KKN	Kritisk massa	SCB, bearbetad	30%
Företagsandel inom KKN	Branschstruktur	SCB, bearbetad	20%
Tillväxt i KKN 2004–2024	Kumulativ trend	SCB, bearbetad	20%

Figur 1. Indikatorer, källa och dess viktning för RD-RAMPEN:KKN.

- **Relaterad diversifiering (RD)** avser den teoretiska förmågan hos en kommuns näringsstruktur att utveckla KKN, baserat på strukturell närhet till angränsande branscher. RD är hämtat från Opportunity Spaces Sweden (OSS) och finns på FA-regionnivå.
- **Kritisk massa** mäts som andel sysselsatta inom KKN i förhållande till total sysselsättning i kommunen. Det är alltså ett relativt mått som fångar sektorns lokala tyngd. Genom att använda andel snarare än absolut antal möjliggörs jämförelser även mellan små och stora kommuner, och kommunstorleks påverkan på indexet minimeras.
- **Företagsandel** inom **KKN** mäter andelen företag i kommunen som tillhör KKN-sektorn enligt Tillväxtverkets definition (Kreametern 2019), med vissa kompletterande SNI-koder för att bättre fånga multiprofessionella verksamheter i små kommuner (exempelvis spelutveckling, datakonsultverksamhet och ljudproduktion).

Kategori	SNI-koder	Beskrivning
Litteratur och bokhandel	58.11, 47.61, 47.62	Bokutgivning, bokhandel, antikvariat
Film, ljud och media	59.11, 59.12, 59.20, 60.10, 60.20	Film, video, ljudproduktion, radio, TV
Digital design och programmering	62.01, 62.02, 63.11, 63.12	Programmering, datakonsult, bearbetning, informationsplattformar
Arkitektur och design	71.11, 74.10	Arkitektur, specialiserad design
Reklam och kommunikation	73.11	Reklamverksamhet
Scenkonst och bildkonst	90.01, 90.02, 90.03	Teater, musik, konstnärlig verksamhet
Kulturarv och museer	91.02, 91.03, 91.04	Museer, kulturarv, botaniska och historiska samlingar
Kompletterande tillägg	62.02, 63.11, 63.12	IT-nischer som i små kommuner ofta överlappar med KKN-praktiker

Figur 2: Tabellen sammanfattar analysens definition av KKN.

- **Tillväxt i KKN** avser kumulativ förändring i sysselsättning inom KKN mellan 2004 och 2024. Indikatorn speglar om KKN-sektorn i kommunen uppvisar växande, stagnation eller nedgång över tid, och väger in historiska mönster snarare än enbart nuläge.

För att testa om indexet RD-RAMPEN:KKN har bäring på faktisk KKN-närvaro genomfördes en korrelationsanalys (Pearson's r) mot ett validerat KKN-index, som sammanväger (i) *andel av total sysselsättning*, (ii) *andel av företag samt* (iii) *20-årig utveckling i KKN-sektorn*.

Relaterad diversifiering: **Platsers teoretiska utvecklingspotential**

Högt RD = hög strukturell potential

Lågt RD = låg strukturell potentiell

Realisering beskriver *om* och *hur* en strukturell potential (RD) faktiskt har blivit verkstad. Det innebär att när vi säger att en kommun *realiserar sin RD* betyder det platsens teoretiska potential omsatts i praktiken genom observation av mätbar innovation på arbetsmarknaden (KKN-index).

Tvådimensionell matris: Kommunerna kategoriseras i en fyrfältare i enligt med individuell relation mellan RD och KKN:

Realisering

- Handlar om de kommuner som har både hög strukturell potential (RD) och hög faktisk närvaro av kulturella och kreativa näringar (KKN). Det innebär att platsens förutsättningar omsatts i faktisk utveckling - verkstad av kapacitet.

Överprestation

- De kommuner som har låg RD men hög KKN-nivå. Det tyder på att andra faktorer än strukturell närhet är vad som bär utvecklingen.

Död potential

- Kommuner med hög RD men låg KKN-nivå. Här finns teoretiska förutsättningar, men de har inte realiserats i praktiken: kapacitet utan verkstad.

Svagt struktur

- Kommunen med både låg RD och låg KKN. Det saknas både strukturella möjligheter och faktiskt utfall. Här anses kulturdriven tillväxt vara osannolikt.

Begränsningar

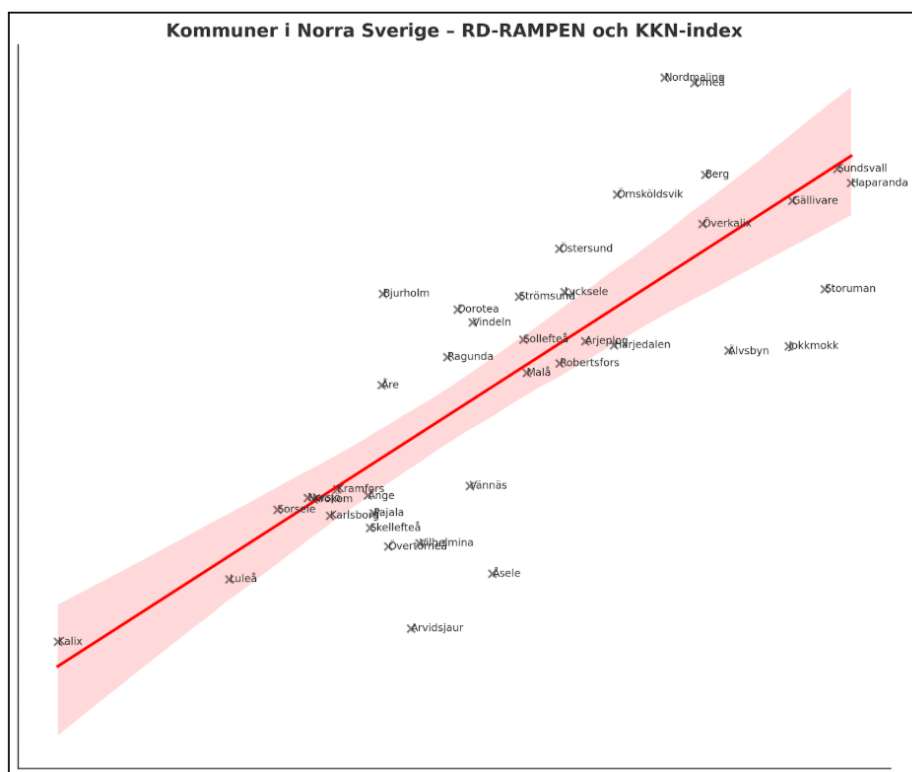
I brist på RD-data på kommunnivå används FA-regionnivå som proxy. Det är inte optimalt i FA-regioner med flera olika profiler (som Umeå + kranskommuner) då t.ex. Vindeln får ett "boostat" RD från Umeå, även om det justeras. Risken är dock att datat säger: "I Vindeln finns branschmässig närhet till KKN-nischer" men "potentialen" är mer på papper än i praktiken.

Lösningen är att helt sonika nyttja hederlig tyst kunskap och sunt förnuft för att bedöma huruvida RD som strukturindikator upplevs rimlig eller ej, och manuellt sortera bort det som bedöms frikopplat från verkligheten. Men ja, det innebär en subjektiv bedömning.

Resultat

Korrelationstest och hypotesprövning

RD-RAMPEN:KKN ställdes mot ett KKN-index som visar var de kulturella och kreativa branscherna faktiskt finns och om de växer i norra Sverige. Det ena måttet säger vad som borde vara möjligt, det andra visar vad som faktiskt händer.

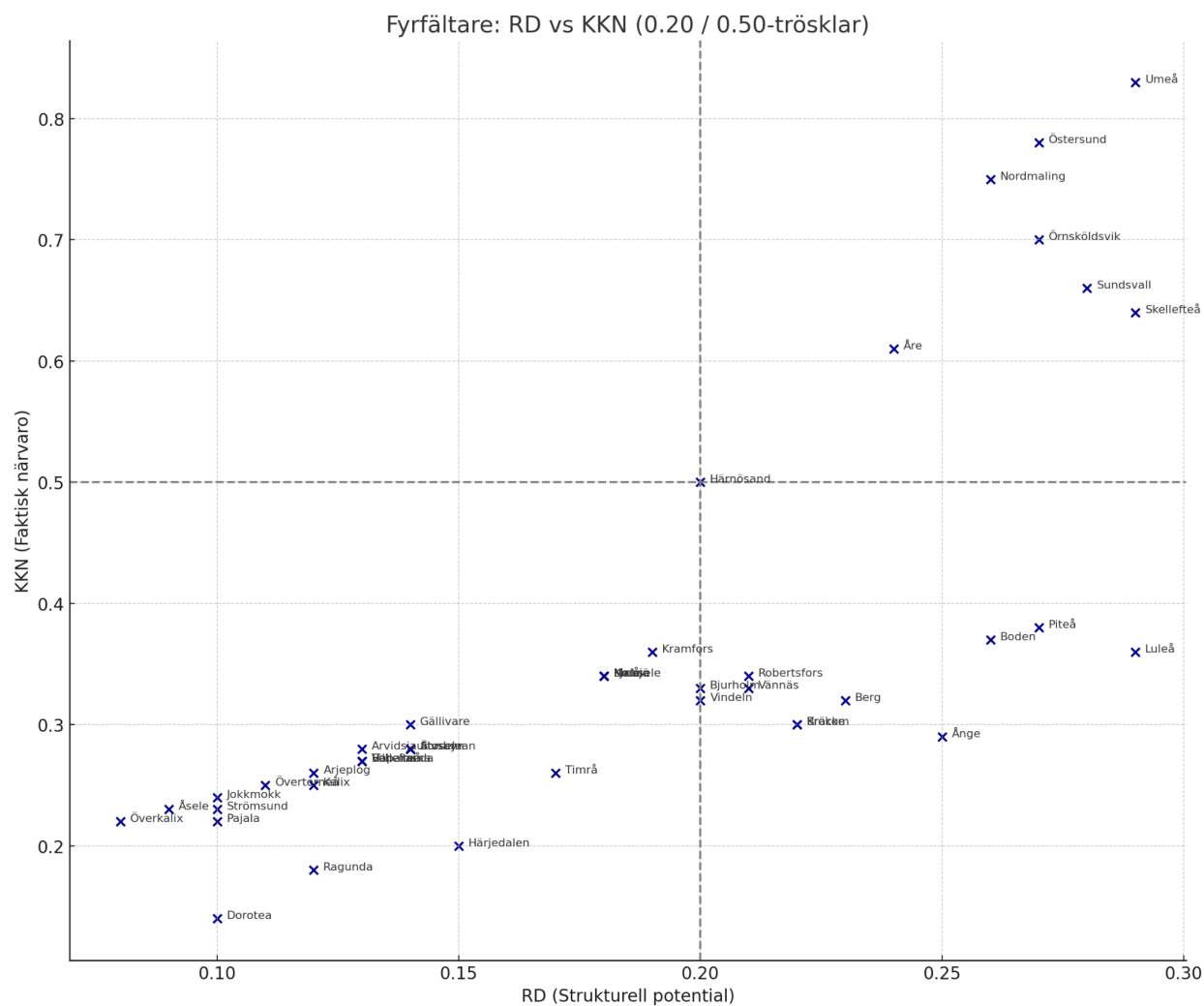
Figur 3. Korrelationen illustrerad i regressionslinjen visar att styrkan i det linjära sambandet är $r = 0,79$. Förklaringsgraden formuleras $0,79^2 = 0,624$ (r^2) $\rightarrow 62,4$ % av variationen i KKN förklaras av RD-RAMPEN:KKN.

Resultatet innebär att modellen faktiskt fångar en rejäl bit av det som avgör var KKN finns i verkligheten, särskilt när RD kombineras med kritisk massa och lite gammal hederlig tillväxt i ryggen. RD är ingen mirakelgrej, men den funkar som en slags tröskelmätare: har du inte tillräckligt, blir det sällan nåt. Men har du både RD, folk och lite historik, då börjar mönstren synas.

Kvadrantanalys

Kvadrantlogiken i figur 4 innebär att två tröskelvärden delar upp ytan genom vertikal x-axel (RD): 0,20 och horisontell y-axel (KKN): 0,50. Dessa trösklar är gränsen för vad som räknas som "hög" respektive "låg" struktur och utfall. Den ger en hyfsat tydlig bild av de kommuner som levererar (t.ex. Umeå), de med potential men inte fått fart (t.ex. Luleå) och några som lyckas bättre än de borde (t.ex. Nordmaling). I västra hörnet klustras de mest perifera områdena med lågt RD-värde och svagt utfall (t.ex. Åsele).

Figur 4. Fyrfältaren illustrerar position utifrån potential för och utfall av KKN.

Fungerar Florida-logiken, i dess periferade form?

-Ja, men bara i en minoritet. Endast 7 av 44 kommuner (eller 16%) visar empiriskt stöd för att strukturell potential (RD) faktiskt realiserar i form av levande kulturella och kreativa näringar. Av dessa klassas 5 kommuner som "realiserare" och gör exakt det modellen säger att de borde göra: levererar ett kulturellt driv utifrån bärkraftig näringsstruktur och kritisk massa (RD).

Kategorin "överpresterare" har medelhög eller låg strukturell potential (RD), men uppvisar ändå ovanligt hög KKN-närvaro. Det innebär att de överskrider sina strukturella förutsättningar. Här finns lokala särdrag, aktörer eller identitet som får modellen att buckla till.

Nordmaling, som statistiskt kvalar in på listan av kommuner som levererar, plockas bort då position bedöms som osäker/missvisande (Figur 5). Resultatet tolkas som ett statistiskt eko av sina grannar, snarare än ett självständigt uttryck för kulturdriven tillväxt utifrån faktiskt kapacitet.

1. Umeå (Västerbotten)	Realiserare
2. Skellefteå (Västerbotten)	Realiserare
3. Sundsvall (Västernorrland)	Realiserare
4. Östersund (Jämtland)	Realiserare
5. Örnsköldsvik (Västernorrland)	Realiserare
6. Nordmaling (Västerbotten)	Sannolikt missvisande
7. Härnösand (Västernorrland)	Överpresterare
8. Åre (Jämtland)	Överpresterare

Figur 5. De 8 (av 44) kommuner i norra Sverige där Florida-tesen fungerar.

F1: *Har kommuner med hög RD, kritisk massa och tidigare KKN-tillväxt också hög faktisk närvaro av KKN i dag?*

Svar: Ja, i 100 % av fallen.

Av de 5 kommuner som enligt RD-RAMPEN:KKN-index har hög strukturell potential, tillräcklig kritisk massa och positiv historisk utveckling inom KKN, så har samtliga (5 av 5) också hög faktisk närvaro av KKN i dag.

- Detta tyder på att modellen fungerar som prediktionsverktyg: när de tre nyckelfaktorerna samverkar uppstår också verklig kulturdriven tillväxt.
- Det finns alltså inga falska positiva i materialet, ingen kommun som borde lyckas men inte gör det.
- Det ger starkt stöd för Floridateorins kärna, i den mån den anpassas till perifer kontext via strukturella indikatorer.

Umeå

Umeå har högst KKN-nivå i hela norra Sverige (0.83) och en RD på 0.29, vilket placerar kommunen som ett typexempel på realiserad struktur. Stadens kulturliv är institutionaliserat, exportinriktat och brett förankrat i både akademi, näringsliv och offentlig sektor. Den kreativa ekonomin är inte ett projekt här, den är en del av systemet.

Örnsköldsvik

Örnsköldsvik realiserar sin RD (0.27) med en KKN-nivå på 0.70, vilket placerar kommunen i toppskiktet av den perifera kreativa ekonomin, något överraskande. KKN verkar här ha växt fram i skärningspunkten mellan industridesign, evenemang och föreningar. Det lukar inte hype, det luktar verkstad.

Östersund

Med en RD på 0.27 och en KKN-nivå på 0.78 tillhör Östersund den absoluta eliten i regionen. Här tycks kulturens roll som identitetsskapare och ekonomisk sektor ha legitimitet, stöd och historik. Det finns både dragkraft, bredd och kapacitet att omsätta struktur i faktisk näring.

Nordmaling

Nordmaling sticker ut i statistiken med ett RD-värde på 0.26 och en KKN-nivå på 0.75, alltså mycket kulturella och kreativa näringar i förhållande till sin storlek. Det saknas samtidigt tecken på lokal strategi, klusterbildning eller starkt KKN-ekosystem.

Vad är då förklaringen? Kanske handlar det om enstaka företag/personer som ger orimligt stort utslag, pga att Nordmaling är en liten kommun. Det kan alltså räcka med ett gäng aktiva kulturpersoner eller några få företag för att det ska se bra ut i statistiken. Eller så handlar det om kommunens läge mellan två starka KKN-nav (Umeå och Övik). Dvs en lycklig korsning i geografin som suger in kraft från två håll, snarare än en plats som bär sin egen utveckling.

Nordmaling funkar på pappret, kanske även i praktiken. En statistisk snarare än systemisk förebild: intressant att studera, men svår att replikera som policy. Stryks pga osäkerhet.

Härnösand

Lågt RD (0.20) men ändå hög faktisk KKN-närvaro (0.50), vilket placerar kommunen som en tydlig överpresterare. Den kulturella sektorn verkar här bottna i tradition, bildning och lokal

organisering snarare än strukturell närhet till angränsande branscher. Det är en påminnelse om att historia, institutioner och människor ibland väger tyngre än näringslivsstruktur.

Åre

Åre ligger strax under RD-tröskeln (0.24) men har en mycket hög KKN-nivå på 0.61, vilket gör den till en tydlig överpresterare. Det kulturella kapitalet är starkt kopplat till besöksnäring, design, arkitektur och evenemang, en typ av kreativitet som lever i symbios med turism. Åre har byggt en kreativ närvaro som inte kräver industriell närhet, bara rätt folk och rätt publik.

F2: Räcker det med hög strukturell närhet (RD) för att KKN ska realiseras?

Svar: Nej, starkt RD-värde är inte tillräckligt.

En slutsats utifrån kategorin *Död potential* som identifierar kommuner med hög RD men låg KKN-nivå: Platser där struktur finns, men inget händer.

Endast 4 av 44 kommuner i norra Sverige kan med trovärdighet sägas ha förutsättningar för KKN, men ändå inte levererat och representerar de verkliga fallgroparna i kulturdriven tillväxtlogik: platser där strukturen borde bära, men resultatet uteblir.

 Död potential	Kommentar
Luleå (Norrbotten) RD: 0.29 KKN: 0.36	Stark högre utbildning, tech och kulturinfrastruktur, men svag KKN-utveckling.
Piteå (Norrbotten) RD: 0.27 KKN: 0.38	Musikhögskola och scenkonsttradition, men låg kommersiell dynamik.
Boden (Norrbotten) RD: 0.26 KKN: 0.37	Datahallar, filmprojekt och stora investeringar till trots: svagt KKN.
Kiruna (Norrbotten) RD: 0.18 KKN: 0.34	Stora kulturella ambitioner och en omvandling som borde ha öppnat för mer KKN, men det har inte hänt.

Figur 6. Dessa platser visar att RD och KKN inte alltid lilar ihop och att toppen av kartan inte alltid är toppen av utvecklingen.

Framförallt Luleå borde vara en fullträff. Men trots strukturella möjligheter för KKN sker ingen tydlig realisering. Den kreativa sektorn verkar vara på plats i teorin, men saknas i praktiken. Det luktar inte bärkraftiga ekosystem, det luktar projektform utan kontinuitet.

Det är alltså inte brist på förmåga. Möjligen är det brist på utrymme i industrins klusterskugga, där allt som inte bidrar direkt till regionens historiska råvarulogik eller elförsörjningen betraktas som kuriosas.

F3: *Hur påverkar tidigare eller existerande kulturell närvaro realiseringen av strukturell potential (RD) till faktiskt KKN i norra Sveriges kommuner?*

Svar: Det tycks spela en betydande roll.

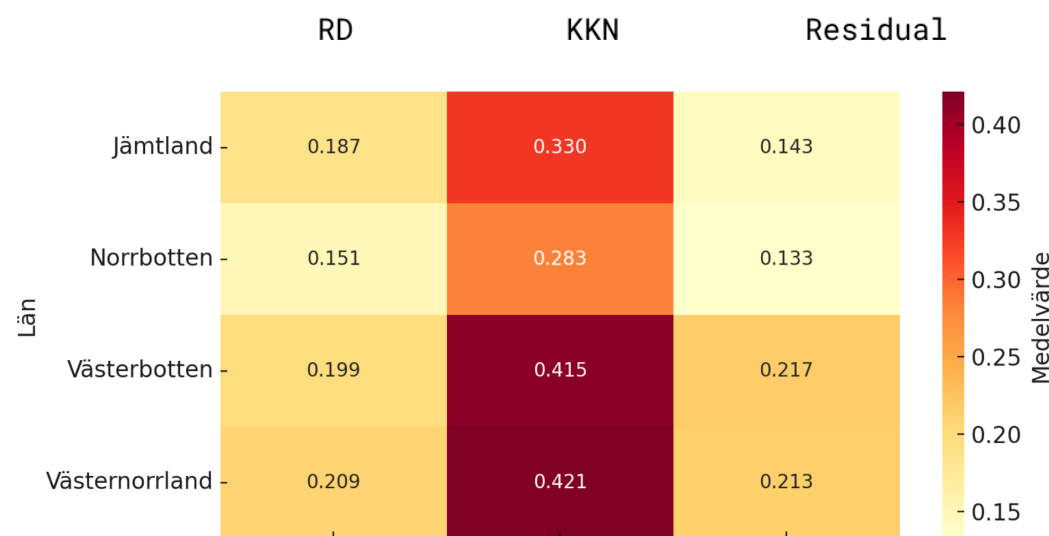
Tidigare eller existerande kulturell närvaro har ett tydligt positivt samband med realisering av RD.

- I 100 % av de kommuner där RD realiseras eller överpresteras finns också dokumenterad tillväxt i KKN under perioden 2004 - 2024.
- Ingen av de 7 kommuner där KKN i dag är stark saknar historisk tillväxt i sektorn.
- Det tyder på att historik spelar en avgörande roll som tröskelöverskridare: RD i sig räcker inte, det måste finnas ett kulturellt fotfäste, ett stigberoende att bygga vidare på.
- Tidigare närvaro sänker etableringströsklar, skapar institutionellt minne och gör kulturell verksamhet socialt accepterad och organisatoriskt möjlig.

RD visar vad som är teoretiskt möjligt, men tidigare KKN-närvaro avgör om något faktiskt händer. Man bygger inte kreativitet från noll, det måste ha funnits något att växla upp.

What about länen?

Västernorrland har högst RD och KKN. Det borde, om man strikt följer datalogik, peka på att de har bäst förutsättningar för specialisering inom KKN. Ändå är det **Västerbotten** som officiellt profilerar sig på KKN i sin S3-strategi. **Why?**

Figur 7. Heatmap som visar medelvärde för RD, KKN och residual på regional nivå.

Hypotes A: Umeåeffekten: regional kapring av legitimitet

Umeå är norra Sveriges största stad med överlägset högst KKN-index (0.83) och RD (0.29). Det är också ett universitetssäte med stark symbolisk kapital i kulturfältet (bildkonst, scenkonst, musik, design etc.). Umeå förknippas även med kulturevenemang som Littfest och Brännbollsyran och var en av Europas kulturhuvudstäder 2014. Dessutom finns betydande musikalisk populärkulturell export med rötter i Umeåregionen (Refused, Meshuggah, Sahara Hotnights, Lisa Miskovsky, Fricky etc.) som ytterligare stärker dess position.

Det betyder att Umeå har förmågan att bära ett narrativ om kreativitet, oavsett om länet som helhet gör det. Det är möjligt att Västerbottens KKN-nisch i S3-strategin inte är en genuin regional nisch, utan en UMEÅ-nisch, som fått regional status av rent politiskt gravitationsfält.

Tänk: En svetslåga i en skog. Det brinner starkt på en punkt. Och Skellefteå hängde på. Men det terstår om att se om de håller ut.

Hypotes B: Västernorrland har inget tolkningsföreträde

Trots högre strukturell och faktisk kapacitet, saknar Västernorrland en självklar KKN-bärare. De spelar inte i samma berättelse, de saknar Umeås självbild, PR-maskineri och progressiva aura (INAB, Curiosum, Designhögskolan, Bildmuseet, etc). Sundsvall har industristads-aura, Övik har bioekonomi och hockey. Det är för lite skägg och projektorer för att äga narrativet om KKN.

Slutsatser: Vad säger resultatet om KKN som verktyg för regional utveckling i norra Sverige?

- **Kulturdriven tillväxt funkar (men inte överallt)**

KKN tycks driva tillväxt i norra Sverige, men bara där det finns samspel mellan näringsstruktur, kritisk massa och historik. KKN är alltså inte en universalmedicin, snarare ett verktyg för tillväxt i specifika miljöer med rätt grund.

- **Potential är en sak: kapacitet en annan**

Många kommuner har höga RD-värden, men saknar ändå kulturell närvaro. Det visar att strukturell närhet inte automatiskt leder till faktisk utveckling. RD är ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor. Här behövs institutioner, långsiktighet och något lokalt sammanhang att grunda det i.

- **Projekt räcker inte: det krävs system**

Kommuner som lyckas har något mer än enstaka projekt: de har organisering, institutioner och lokal förankring. Här kommer positivt stigberoende in, finns erfarenheten finns också en chans.

Projektfiering utan sammanhang, däremot, tycks skapa glapp istället för kedjor. För policymakare innebär det att stöd till KKN måste bygga på systemskapande, inte bara happenings.

- **Hypotes C: Industrins dominans kan tränga undan kultur**

I vissa miljöer, särskilt i Norrbotten, finns ett stark industriellt stigberoende i kombination med goda förutsättningar för att KKN-sektorn, men det verkar inte ske någon utveckling inom KKN.

Hypotes C är att industrilogik hämmar KKN: kulturen får inte plats, trots god strukturell potential.

Här behövs en ärlig diskussion angående konkurrens om utrymme, både i policy och fysisk planering. Att säga "*vi jobbar både med gruva och graffiti*" kräver att man också menar det i budget, strategi och bemanning. Samt att man faktiskt förstår värdet av KKN för industrins kompetensförsörjning - annars är det jävligt svårt att ta den på allvar.

Rekommendationer

1. Satsa där det redan sprakar

Prioritera de platser där struktur (RD) och tradition (befintlig KKN) möts. Där den kulturella närvaron inte är ett projekt utan ett system. Umeå, Härnösand och Åre är väldigt olika platser men som ändå har strukturen som krävs (folk, historia och förankring).

2. Kalla död potential för vad det är

Platser med hög RD men låg KKN är som elbilar utan laddstolpar: imponerande potential, men ingen rörelse. Det räcker inte att ha branschmässig närhet. Man måste ha drag i systemet. I Norrbotten anar vi att en överindustrialiserad struktur, där kultur betraktas som kuriosa vilket hämmar KKN-utvecklingen. Det är inte för lite kapacitet: det är för trångt i klusterskuggan.

3. Lås upp eller gå vidare

Där RD finns men inget växer krävs absorptionskapacitet, alltså befintlig mottagare med förankring i geografin. Och inte som i fluff, utan som i kultursystem bestående av fler än en eldsjäl med ADHD. Luleå visar att inte går att odla KKN på halvdan projektfiering utan substans.

Slutsats: Det krävs mylla, minne och marginal för att realisera KKN:s inneboende tillväxtpotential i norra Sverige.

Referenser

Florida, R. (2002). The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life. Basic Books.

OSS - Opportunity Spaces Sweden. (2024). Relaterad Diversifiering (RD) per FA-region.
<https://opportunityspaces.se>

SCB – Statistiska centralbyrån. (2023). Registerbaserad sysselsättningsstatistik (RAMS), företagsregister och befolkningsstatistik. <https://scb.se>

